

## Posudek oponenta disertační práce: PhDr. Iva Deylová

*Kulturní vztahy mezi bývalým Československem a vybranými státy andského regionu v letech 1945–1989*

**předkládané v roce 2018 na oboru Iberoamerikanistika na Středisku ibero-amerických studií**

### I. Stručná charakteristika práce

Práce si klade za cíl na základě studia a analýzy rozsáhlého archivního materiálu zmapovat kulturní vztahy Československa a tří andských zemí, Bolívie, Ekvádoru a Peru, v letech 1945-89. A to ve třech vytyčených oblastech: film, výstavy, rozhlasové a televizní vysílání.

### II. Stručné celkové zhodnocení práce

Práci považuji za kvalitní a splňující prakticky beze zbytku stanovený cíl, tj. analyticky zmapovat kulturní vztahy mezi Československem a třemi andskými zeměmi (Bolívie, Ekvádoru a Peru) v letech 1945-89. Vzhledem k tomu, jak málo je daná problematika doposud zpracována, patří autorce díky už za výběr tohoto tématu pro její disertační práci. A uznání jí patří i všechny další aspekty předkládaného textu: jak z hlediska práce s prameny, zvolené metodologie a jazyka, tak z hlediska obsahu a závěrů nemám žádnou vážnější výtku. Všechny poznámky, komentáře, drobné kritiky a doplňující otázky se nalézají v následujících oddílech posudku.

### III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

#### 1. Struktura argumentace

Argumentace je přehledná, srozumitelná a přesvědčivá. Členění práce je logické a vše plánovitě a efektivně směřuje k vytyčenému cíli, tj. k detailnímu přehledu kulturních styků Československa a tří andských zemí, vše zarámováno politickým a ekonomickým historickým kontextem, výrazně ovlivňujícím dění v kulturní sféře.

#### 2. Obsah

Mám jenom několik nesouvislých poznámek/připomínek/námětů k zamýšlení, případné diskuzi:

- Na několika místech se mi zdá, že autorka bez větší snahy o - v humanitních oborech tolik potřebné - „rebelantství“ proti automaticky reprodukovánému „mainstreamu“ sklouzává do opakování dnes už jenom – podle mého názoru - těžce obhajitelných historiografických klišé, jako např. na s. 30, kde píše: „*již v prvních poválečných letech se vztahy mezi bývalými spojenci začaly pozvolna měnit v konflikt, který postupně přerostl v neozbrojený, ale dlouho trvající ideologický střet, tzv. studenou válku.*“ Skutečně by bylo možné argumentačně obhájit tvrzení, že studená válka představovala neozbrojený konflikt? Navzdory válce v Koreji, s přímou účastí více než 300 tisíc amerických vojáků a více než milionu sovětských vojáků na nepřátelských stranách konfliktu, který si podle odhadů vyžádal něco mezi půl milionem a tři čtvrtě milionem obětí? A pokud studenou válku chápeme jako střet nikoliv jenom mezi dvěma konkrétními velmocemi, ale spíše mezi dvěma mocenskými bloky [což by bylo asi logické vzhledem k citacím, které sama autorka uvádí na podporu podobné interpretace: „*rychlou přeměnu komunistického Československa z byť limitovaně autonomního spojence v uniformní satelitní režim stalinistického stříhu, ve všech otázkách včetně zahraniční politiky absolutně následující moskevské vlády.*“], můžeme potom mluvit o neozbrojeném charakteru studené války tváří v tvář operacím, jakými byla třeba americká účast v občanské válce ve Vietnamu, kde na jaře roku 1969 americký kontingent překročil půl milionu vojáků a sami Američané nakonec vyčíslí své ztráty na téměř 60 tisíc mrtvých a více než 300 tisíc raněných?

- Některé formulace mi připadají poněkud diskutabilní. Příklad ze s. 43: „*Bolívie [...] prošla v nedávné historii dvěma válečnými konflikty (v letech 1879–1884 tzv. ledkovou válkou s Chile...*“ Ať už je ona „nedávnost“ míněna z hlediska r. 1945, kdy začíná autorka vyprávět kontext bolivijských dějin, nebo dokonce z perspektivy dneška, lze, v prvním případě, konflikt vzdálený více než šedesát let v čase označit za „nedávnou historii“? Hovořili bychom takovým způsobem třeba o druhé světové válce z pohledu dnešní české současnosti?

- Na několika málo místech mám pocit, že si autorka mírně protiřečí. Příklad ze s. 42: „*Obecně lze říci, že poválečný vývoj na jihoamerickém kontinentu byl poznamenán zdánlivě vzdáleným konfliktem, respektive studenou válkou.*“ Vzápětí ovšem autorka dodává, že „*V duchu této koncepce [boje proti komunismu] pak USA zasahovaly, ať už přímo vojenskou intervencí či nepřímým vytvářením tlaků prostřednictvím finanční pomoci, do politického dění mnoha latinskoamerických zemí. Ty, kterým se věnuje tato práce, nevyjímaje.*“ Pokud už od 50. let USA naplno nechaly pocítit dopady studené války v Latinské Americe (připomínám, že už v r. 1954 CIA organizuje, více méně na zakázku *United Fruit Company*, svržení demokraticky zvoleného guatemalského prezidenta Jacoba Arbenze, a to s odůvodněním, že se v Guatemale odehrává komunistický puč), jaký smysl dává psát o „zdánlivě vzdáleném konfliktu“?

### 3. Formální úroveň práce

Co se jazyka týče, je velmi korektní, jazykových přehmatů je zcela minimální množství: *Supplementa* (s. 18), *výstvy* (28), *věnovuje* (28), *Krayštof Kolumbus* (52), «*Největší pozornost byla z pochopitelných důvodů věnována ke Kubě*» (83), *vycestovalo do zahraničí 930 osob [v] rámci 128 uskutečněných akcí*» (61).

Možná bych na místě autorky zvážil, nakolik je vhodné střídat zdánlivá synonyma typu „jihoamerický kontinent“ a „latinskoamerické země“, což v textu několikrát činí. Podle mého názoru se jedná o dvě poměrně dost odlišné entity, které skutečnými synonymy ani v nejmenším nejsou. U další a obdobné, byť z hlediska dopadu přece jenom odlišné pseudosynonymní dvojice „socialistické země“ x „komunistické země“ se podle mého mínění jedná o podobný problém, ale v tomto případě už je praxe natolik zavedená, že debatu na podobné téma lze už dnes – bohužel – považovat takřka výhradně za ztrátu času. A to bez ohledu na fakt, že podobné terminologické hrátky by bylo velmi snadno možné označit za otevřenou ideologickou propagandu, která by v odborném prostoru neměla mít místo.

Autorka vystřídá v textu dvě formy příjmení bolivijského generála a autoritářského politika: Banzer x Bánzer. Jakkoliv i ve španělštině se jeho příjmení po otci vyskytuje v těchto dvou variantních podobách, v rámci jednoho textu by byl asi vhodnější sjednocený úzus.

### 4. Práce s prameny či s materiálem

K práci s prameny mám jedinou, zato však relativně důležitou poznámku/otázku:

Na s. 79-80 autorka zmiňuje „*snahy zdiskreditovat a očernit čs. vyslanectví a ČSR nařčením z nelegálních dodávek zbraní*“. Zmínka o „aféře“ je rychle uzavřena mnoho neříkající frází, zjevně převzatou z archivované zprávy o tom, že se pracovníkům ZÚ „*podařilo tento krátkodobý výkyv překonat a pokračovat v realizování plánovaných aktivit*“. A právě tento drobný příklad mne vede k obecnější otázce, nakolik je text práce v pasážích věnujících se deskripci, ale i analýzám a interpretacím nashromážděného archivního materiálu právě spíše více pasivní deskripcí a konstatací, či nakolik je také pokusem o konfrontaci obsahu archiválií s jinými zdroji, aby byla umožněna skutečná analýza a posléze i (v rámci možností „objektivní“) interpretace. Všiml jsem si, že v dílčím případě (zprávy o návštěvnosti promítaných filmů, pravděpodobně výrazně nadsazené) autorka zmiňuje, že „*Ověřit tyto údaje z jiných zdrojů a případně je uvést na pravou míru je však velmi obtížné, v případě využívání pouze pramenů dostupných v České republice pak v podstatě nemožné.*“ (216) Ale mne by zajímalo, jaký závěr by v případě zmíněné dichotomie „pasivní deskripce-aktivní interpretace“ vyvodila autorka na obecné rovině v kontextu celé své práce. Jde, podle jejího mínění, o text spíše

jejího názoru využila čs. strana potenciálu, který se ve třech andských zemích nabízel. Naplno? Více než naplno? Částečně? Minimálně?

6. Autorka ve svých přehledových kapitolách opakovaně zmiňuje výrazný antiamerikanismus u významných, snad dokonce klíčových postav novodobé bolivijské (Paz Estenssoro), ekvádorské (Velasco Ibarra) a peruánské (Haya de la Torre) historie. Já bych z vlastní zkušenosti mohl doplnit tuto miniřadu o hned několik klasických ukázek výrazného odporu vůči „yanquis“ z historie argentinské nebo chilské. O Mexiku a dalších středoamerických státech snad ani nemá smysl začít mluvit, byl by to projev takřka nekonečný. Podle názoru autorky: v případě latinskoamerického antiamerikanismu jde o více méně klasickou a nepřekvapivou negativní reakci na dominanci zahraniční velmoci (jaké známe i z Evropy v podobě odporu vůči římské, španělské, francouzské, britské atd. momentální hegemonii na politicko-kulturním poli), nebo je za tím v LA případě něco víc? Něco specifického?

7. Na s. 31 autorka konstatuje, že „*Latinská Amerika patřila v podstatě od počátku existence samostatného Československa k jeho významným partnerům, ať již z politického či ekonomického hlediska*“. Mohla by se pokusit nějak detailněji vymezit konkrétní místo a roli vztahů ČSR k LA v celkovém rámci jednotlivých oblastí? Tím mám na mysli, nakolik je ona zmíněná „významnost“ LA kvantitativně či kvalitativně vyjádřitelná v porovnání s ostatními oblastmi světa v panoramatu tehdejší čs. diplomacie a ekonomiky.

8. V pasáži na s. 13-16 autorka opakovaně zmiňuje problémy s nepřístupným (neboť zatím nezpracovaným, případně snad ztraceným) archivním materiálem, většinou dokonce bez plánu a výhledu na zlepšení situace v budoucnu. Můj dotaz je následující: opírajíce se o vlastní zkušenosti z terénu, soudí autorka, že je tento neuspokojivý stav způsoben nedostatkem financí? Nedostatkem personálu? Obojím? Jedná se o neschopnost, nebo o lhostejnost? O nějaký záměr, nebo jenom klasickou „instituční těžkopádnost“?

9. Pokud se to vůbec dá nějak hromadně sečíst a odhadnout, rád bych se od autorky dozvěděl, jaké množství stran musela zhruba prostudovat při přípravě své disertační práce.

## V. Závěr

Z celkového pohledu se jedná o velmi kvalitní text, podložený opravdu značným objemem poctivé badatelské práce a opřený o promyšlené a bezchybně aplikované metodologické a interpretační schéma. Proto mohu konstatovat, že **předložená disertační práce splňuje požadavky** kladené na disertační práce, a proto ji **doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji hodnocením *prospěla***.

17. 5. 2018

doc. Mgr. Jiří Chalupa, Dr.  
podpis